

Rodná jména v Česku v 21. století

MILOSLAVA KNAPPOVÁ

mknappova@seznam.cz

Úvodem je třeba připomenout několik obecnějších tezí, ze kterých budeme dále vycházet. Fungování, tj. volba a užívání rodných (křestních) jmen ve společnosti je bezprostředně spjata s existencí a vývojem lidské společnosti. Děje se tak v závislosti na časových a společenských proměnách. V soudobé civilizované společnosti slouží osobní jméno k tzv. občansko-právní legalizaci jedince v konkrétním státním zřízení. Je jeho jakýmsi průkazem totožnosti, sociálním příznakem a indexem osoby. Má tedy komunikativně-pragmatickou hodnotu. Zároveň vyhovuje i požadavku komunikační ekonomie tím, že stručně a jednoznačně potvrzuje identitu člověka. Podle všech evropských právních předpisů má občan nejen právo na své jméno, ale zároveň také povinnost užívat je v oficiální podobě.

Z uvedených konstatování zároveň vyplývá přímá závislost, provázanost antroponymického systému s právními poměry dané společnosti. Znamená to, že osobní jméno jako fenomén lingvistický je zároveň jevem sociálním a také právním a že principy organizující pojmenování jednotlivců i vztahy určující fungování soustavy jmen jsou podmíněny těmito hlavními aspekty: (a) činiteli právními, usměrňujícími volbu a zápis antroponym do veřejných listin, a na ně navazujícími a je vykládajícími (b) činiteli jazykovými (tj. gramatickými, pravopisnými, výslovnostními atd.) toho jazyka, v němž se antroponymum užívá, resp. z něhož bylo převzato, (c) činiteli mimojazykovými, danými skutečností, že antroponymum je jevem široce sociálním, takže jeho volba a užívání jsou vždy společensky podmíněny a hodnoceny.

Všechny tři uvedené aspekty se vzájemně prolínají a ovlivňují se. Pokusme se nyní porovnat, k jakým změnám došlo v uvedených oblastech v posledních třiceti letech se zjištěním, jak se tyto aspekty uplatňují po

r. 2001 (vycházím zde ze svých výzkumů, sond, pozorování i zkušeností soudní znalkyně v oblasti ověřování jmen a příjmení pro jejich zápis do osobních dokladů ve smyslu zákonných ustanovení).

(A) – (B) PRÁVNÍ A JAZYKOVÉ ASPEKTY VOLBY JMEN V ČR V 21. STOLETÍ

Od r. 1949 až do r. 2000 platil matriční zákon č. 268 Sb. ve znění pozdějších předpisů. Vylučoval se v něm zápis jmen zdrobnělých, zkomolených, domáckých a tzv. neosobních, tj. označení věcí, dnů a také jména, které měl žijící sourozenec. Nebylo přípustné, aby osobě mužského pohlaví bylo dáno jméno ženské, a naopak. Dlouho očekávaný matriční zákon č. 301/2000 Sb. a jeho novela č. 165/2004 Sb. přinesly některé podstatné změny. Především se (explicitně) neuvádí nemožnost zápisu jmen neosobních, zatímco zápis jmen zdrobnělých, domáckých a zkomolených se i nadále nepřipouští, takže zapsatelná jména jsou vlastně charakterizována negativně. (Lze se opřít o západoevropské zákony, které vyžadují, aby při volbě a zápisu „šlo svou podstatou o jméno“.) Z jazykového výkladu zákona tedy vyplývá, že pro zápis je možno dnes v ČR zvolit jen základní, spisovnou, oficiální podobu jména, přičemž se nevylučuje ani zápis jmen cizojazyčných. Pro dítě ovšem není možné zvolit jméno obecné (např. byla požadována „jména“ *Video, Invest, Doubek*), názvy církevních svátků (rodiče považovali za ženské jméno církevní svátek *Hromnice*), protože nejde o oficiální spisovnou podobu osobního jména. (Je otázka, zda v budoucnu situace nedospěje ke zvyklostem východoasijských zemí, kde se jména vymýšlejí též nově, i v nich je ovšem systém jmen do značné míry stabilizován.) Prozatím je ve většině evropských států repertoár volitelných jmen zákonně vymezen, což je podmíněno i důvody administrativními a správními.

Co je základní, spisovná podoba jména

Stále aktuálním, permanentním jazykovým problémem se tu jeví stanovení hranice mezi oficiální, citově neutrální podobou jména a domáckým, hypokoristickým tvarem. Tento jazykový problém úzce souvisí a navazuje na společenské hodnocení konkrétního tvaru. Spolu se ztrátou emocionálního zabarvení některých sufixů se hypokoristika jimi odvozená začínají v některých případech ve společnosti pocítovat jako bezpříznaková. Platí to o mužských jménech odvozených sufixem **-ek**. Stejně jako kdysi *Radek* a *Zdeněk* byly (na základě sociolingvistického průzkumu, který podnítily i četné žádosti o oficiální zápis těchto jmen)

zoficiálně podoby *Mirek, Slávek, Vítek* aj. Mnohdy je takové přehodnocení vyvoláno i známostí osob, které takové hypokoristikum užívají jako své umělecké jméno. Patří k nim např. *Bolek* (z Boleslav podle herce B. Polívky) či *Janek* (podle zpěváka Ledeckého, který ho užíval k rozlišení od dalších Janů vystupujících v kapele); k jeho „zoficiálnění“ přispěl i fakt, že v bulharštině se jako spisovné jméno *Janek* užívá.

Z ženských sufixů ztrácí příznakové zabarvení především sufix **-a** (osamostatněny byly např. tvary *Nada, Táňa, Mirka, Magda*, spěje k tomu i její obdoba *Madla*), v menší míře i sufix **-ka**, kterým jsou zakončena oficiální jména jako *Šárka, Lenka, Anežka, Radka* aj. (k osamostatnění spěje např. *Klárka* – tento tvar poněkud „změkčuje“ pocitovanou tvrdost výchozí Kláry, *Katka* – zkracuje dlouhou výchozí Kateřinu, či *Ivanka*, oficiálně užívaná v bulharštině).

Přehodnocování původem domáckých tvarů na podoby základní je průběžný proces probíhající nejen v češtině, ale i ve většině evropských jazyků, z nichž k nám např. byla nedávno přejata jména *Tim* (Timothy), *Tom* (Thomas), *Nick* (Nicholas), *Mia* (Maria), *Sandra* (Alessandra), *Jenny* (Johanna, Jennifer) a řada dalších, hodnocených již v cizojazyčných slovnících jmen jako jména oficiálně užívaná. Tento průběžný proces je zároveň jedním ze způsobů obohacování repertoáru užívaných jmen ve většině evropských jazyků.

Jak již bylo řečeno, matriční zákon platný od r. 2001 nevyklučuje zápis **cizojazyčných podob jmen**. Z jazykového hlediska to znamená, že může jít jak o cizí ekvivalenty v češtině užívaných jmen, tak o taková jména, která české obdoby nemají. Do češtiny pronikají z různých jazykových oblastí i kontinentů stále nová jména, takže samozřejmě dochází k průběžnému obohacování repertoáru užívaných jmen. Jména se stávají mezinárodními, putují z jazyka do jazyka, což je též jistým odrazem globalizujícího se světa (Gerritzen 2006: 177, 181).

Pravopis zapisovaných jmen

S pronikáním cizích jmen do češtiny do popředí výrazněji vystupují **pravopisné aspekty zápisu jména**, resp. zákonný požadavek ověření jeho náležitého pravopisu. Při jeho ověřování se bere v úvahu fakt, že většina evropských jazyků má kodifikovanou pravopisnou podobu jmen, která vychází ze stávajícího pravopisného systému, zohledňujícího i aspekty etymologické, výslovnostní aj. Dále se zohledňuje skutečnost, že podobně jako v češtině se v některých jazycích, zvláště germánských (němčina, holandština aj.) objevují u jmen četné pravopisné a také tvaroslovné dublety (něm. *Annelie/Anely/Aneli; Greta/Grete/Gret/Gretel*), které

se akceptují jako oficiální i v češtině. Jisté pravopisné problémy bohužel dnes působí internet, který uvádí též různorodé seznamy jmen, ovšem mnohdy bohužel v pravopisně zavádějících a chybných, nikým neověřených a nezaručených podobách. Navíc se někteří naši občané domnívají, že „u cizích jmen na pravopisu nezáleží“ a chtějí třeba zapsat podobu, kterou třeba jen slyšeli v televizi (např. „Sejbl“, protože nevědí, že jde o španělskou domácí podobu jména *Isabel*).

Speciální problematiku vytvářejí přepisy jmen z jazyků, které užívají **jiné písmo než čeština**. Pro přepisy z **cyrilice** platí zásady běžného přepisu uváděné v *Pravidlech českého pravopisu*. Ty se ovšem dostávají do konfrontace s přepisy přes angličtinu či francouzštinu, s kterými cizinci přicházejí a jejichž respektování se dožadují (např. *Jurij* má anglický přepis „Yuri“, *Nataša* je uváděna jako „Natasha, Natacha“ apod.). Respektování zásad českého běžného přepisu je od r. 2007 nově vyžadováno i v příloze speciálního zákona (č. 594/2006 Sb. „o přepisu znaků do podoby, ve které se zobrazují v informačních systémech veřejné správy“), který řeší i přepisy těch grafémů užívaných v evropských jazycích, které čeština nemá (respektují se např. grafémy z polštiny, slovenštiny, němčiny, ne už znaky psané v některých jazycích s tzv. tildou, kulatým háčkem či ležatou čárkou nad písmenem aj.). Přepisy ze **znakového písma** jsou složitější. Jména se přepisují do latinky buď foneticky, nebo se přejímají (akceptují) přepisy přes francouzštinu a angličtinu, považované za rovnocenné, a záleží na vůli občana, jaký přepis zvolí (např. oblíbené arabské ženské jméno se vyskytuje v oficiálních přepisech *Ájša – Aiša – Aisha – Aicha*).

K jazykové stránce volby jména doplňme, že i dnes čeští rodiče velmi často berou v úvahu – stejně jako v 2. polovině minulého století – nejen pravopis jména (diakritiku), ale též zvukové vyznění jména, jeho estetické faktory, včetně toho, jak bude vypadat a vyslovovat se ve spojení jména s příjmením. Někteří jsou si vědomi toho, že přílišná délka či krátkost spojení může činit v praxi jisté potíže. Problémy v českém prostředí samozřejmě činivá i cizí pravopis jména, který je v rozporu s jeho výslovností. I když rodiče mají v plánu náležitou výslovnost jména psaného cizím pravopisem prosazovat, mnohdy se mezi vrstevníky svého dítěte nesetkají s pochopením a takové jméno je pak různě výslovnostně komoleno, popř. vyslovováno ve shodě s jeho pravopisem, např. *Brian* je vyslovován ve shodě s jeho pravopisnou podobou, nikoli anglicky [brajen]. (Tomu se snaží u nás předejít třeba Vietnamci tím, že svému dítěti majícímu vietnamské jméno zároveň neoficiálně přiřadí české jméno, kterým je pak okolí oslovuje, např. vietnamské ženské jméno *Anh* je „počeštěno“ na Anička, což se v českém prostředí dospělých i dětí brzo ujme.)

Rodové lišení mužských a ženských jmen

Ze zákonného požadavku, aby dětem mužského pohlaví byla zapisována jména mužská a dívkám ženská, což je podmínka objevující se i v dalších evropských jazycích, vyplývají v současnosti nové problémy vyplývající z pronikání cizích jmen do ČR. V angloamerických zemích se stávají módou (v souvislosti s tzv. unisexem i v účesech, oblékání apod.) **obourodá** jména, např. *Sydney, Taylor, Mallory, Tracy* apod., která se objevují i v Česku. Pro jednoznačné stanovení pohlaví se v podobných případech doporučuje zvolit ještě druhé, rodově rozlišené jméno.

Novinkou matričního zákona je možnost, aby si transsexuální osoby pro období léčby na přechodnou dobu zvolily obourodé jméno (a příjmení). K uvedenému účelu slouží nečetná obourodá jména u nás obvyklá (*René, Nikola, Saša, Sáva* aj.) a výše uvedené typy obourodých cizojazyčných jmen. Konečně je možné na uvedenou přechodnou dobu použít i obourodá domácká česká jména, obvykle zakončená na **-a** (např. *Fanda, Jára, Jožka, Míra, Pája, Pétla, Sláva* apod.), která se ovšem po ukončení léčby nahrazují podobami oficiálními (*Karel – Kája – Karolína*), přičemž může být zvoleno i zcela jiné jméno.

Zápis dvou jmen

Novinkou platného matričního zákona je umožnění zápisu dvou jmen, která ovšem „nesmí být stejná“, přičemž se vylučuje i zápis českého a cizího ekvivalentu téhož jména, např. „Jan John“. Je možné zapsat spojení jakýchkoliv dvou oficiálních jmen co do původu různorodých, např. *Jiřina Anouk* (francouzské), *Petr Long* (vietnamské), *Akram* (arabské) *Josef* apod. Na pozici druhého jména se ovšem nezapisují slovanská patronymika zvaná v ruštině „otčestvo“ (*Ivan Petrovič*), v bulharštině „baškino ime“ atd., neboť nejde o podobu základní, ale odvozenou ze jména otce, a její zavádění do českého jazyka by znamenalo porušení standardizovaného dvoučlenného (jméno/jména + příjmení) pojmenovacího systému češtiny; podobné případy se doporučuje řešit uvedením otce jména v základní podobě (*Ivan Petr*). Navíc se od oficiálního užívání těchto patronymik, např. v ruštině a bulharštině (Ciešlikowa – Rzetelska-Feleszko, eds. 2002: 325, 444) ustupuje a vývoj v nich směřuje k pojmenovávání dvojčlennému.

U dvou jmen vlastních sourozenců, kteří mají společné rodiče, je jazykově přijatelné, aby jméno zapsané na druhé pozici měli totožné, např. bratři *Jan Jindřich Horák* a *Petr Jindřich Horák*. Z funkčního hlediska je totiž možné považovat za identifikačně dostatečné lišení sourozenců prvním jménem. Víme, že v minulosti i u nás bývalo zvykem, že synové mívali po otci společné druhé jméno. Novorozenci se ovšem nezapíše jako jediné

takové jméno, které má žijící sourozenec, tj. dva bratři se nemohou jmenovat *Jindřich Horák*.

Možnost zápisu dvou jmen, která ve smyslu platného zákona obě musí být oficiálními, základními podobami jména, u některých našich občanů vyvolává dojem, že na druhou pozici lze zapsat cosi specifického, co bude přispívat k jisté charakterizaci člověka. Tak se objevil ne-realizovatelný zájem zapsat jako druhé jméno přezdívku (*Puma, Střela, Bizon, Rambo, Skippy*), značku zboží (*Milesia*) či pěstitelské odrůdy vína (*Kadárka*), číslovku řadovou arabskou či římskou (*Bohumil 3., Jaroslav 2.*), jen písmeno místo druhého jména (*Patrik M., Marcela K.*) a v neposlední řadě příjmení (*Kamil Hájek Novák*), např. i jako jisté řešení situace neoddaných rodičů, kteří chtějí, aby dítě mělo příjmení obou z nich. Dodejme, že dvě příjmení je možné podle zákona získat podle dříve platných předpisů, zdědit je po rodičích, kteří je užívali (např. i typ *Clam-Galas*), nebo zvolit při sňatku dohodou, že jeden ze snoubenců bude za společným příjmením užívat své příjmení předcházející (tj. ženich *Hořejší*, nevěsta *Lukavská*, společně příjmení *Hořejší*, žena bude užívat podle dohody po sňatku příjmení *Hořejší Lukavská*).

Nelze opomenout, že v ČR dnes není zákonně vyloučena ani volba tzv. **zdvojených jmen** užívaných ve funkci jména jednoho. Podle cizích vzorů jako *Michel-Antoine, Gianmarco, Anna-Marie, Sophie-Caterine* jsou našim občanům tato jména zapisována, ať již ve výchozí pravopisné, tj. francouzské, italské, německé aj. podobě, nebo v jejím českém ekvivalentu (tj. *Michal-Antonín, Jan-Marek, Anna-Marie, Žofie/Sofie-Kateřina*). V češtině ovšem nelze nově vytvářet zdvojená jména jako „Jiří-Mohamed“, pro která není v cizích jazycích užívaných zdvojená jména precedens, tj. nespĺňují v nich jazykové (pravopis, počet slabik, délka, výslovnost) podmínky pro vytváření nových zdvojených jmen. Připomeňme, že v češtině ani v dalších slovanských jazycích nemají tzv. zdvojená jména tradici a jsou pro ně formálně a charakterově netypická a vývojově nepodložená, takže občanům ČR se zapisují pouze existující cizí, ověřená zdvojená jména, a to (jak už bylo řečeno) buď v podobě původní, nebo v podobě českého ekvivalentu.

(C) MIMOJAZYKOVÉ ASPEKTY VOLBY JMEN V ČESKU V 21. STOLETÍ

Rodinné tradice a vlivy

Tento aspekt se při volbě jmen uplatňuje jako jev trvalý a stále živý. Jde o fenomén celoevropský a také velmi běžný v řadě mimoevropských

jazyků a náboženství. Průzkumy ukazují, že se uplatňuje trvale asi v 30–35 % případů volby jmen. Stále platí, že se více akceptuje při volbě jmen mužských a v Česku více na venkově než ve větších městech. Bývá obvyklé, že se uplatňuje spíše v harmonicky žijících rodinách s dobrým vztahem k předkům. V Česku se stále volí, zvláště na venkově, slovanská složená jména jako *Jaroslav, Miroslav, Vladimír, Zbyněk, Stanislava, Jaromíra, Radka*.

Na dodržování rodinných tradic se velice dbá ve **smíšených manželstvích**, resp. v smíšených rodičovských dvojicích, v nichž jeden z rodičů je občanem ČR (bývá to častěji matka) a druhý pochází z jiného státu. Cizí rodič zpravidla prosazuje jméno z vlastního jazyka a podle svých rodinných tradic. Z širšího hlediska vzato bývají jména pro dítě takovýchto rodičů volena i podle příbuzenstva žijícího v cizině, a to často ve vazbě na ekonomické motivace. Pod vlivem rodinných tradic tak byla zvolena pro občánky ČR italská jména *Nazareno, Santina*, řecká *Sotir, Kyriaki*, španělská *Ramiro, Engracia*, francouzská *Noel, Chloe*. Ze slovanských jazyků byl např. zvolen slovenský *Bystrík*, chorvatský *Nadan, Srdjan*, bulharská ženská jména *Jantra, Luka*, ruský *Arťom*.

Sociální postavení a vzdělání rodičů

Tento aspekt dnes volbu jmen výrazně ovlivňuje stejně jako před třiceti lety, což je doloženo nejen v Česku, ale i v jiných evropských státech. Ukazuje se, že rodiče s vyšší úrovní vzdělání (a tomu odpovídajícím postavením) volí pro své děti jména, která mají v češtině již svou jistou tradici, jsou známa z minulosti, z historie a literatury. Převážně v této sociální a vzdělanostní skupině dochází k ožívování jmen obecně pocitovaných jako zastaralá. Nově se objevují a ožívují, a to zejména v uměleckých kruzích, jména jako *Haštal, Hanuš, Kašpar, Odolen, Melichar, Háta, Velena, Perchta, Kordula, Zdislava, Matylda*. Renesanci zažívají i jména jako *František, Antonín, Antonie, Josefa*.

Rodiče s nižší úrovní vzdělání, zejména se vzděláním základním (či nedokončeným) a na ně navazujícím sociálním postavením, jsou náchylní podléhat různým módním tendencím a vlivům. Volí tedy jména nápadná, cizí, neobvyklá, pravopisně komplikovaná, čímž se v mnoha případech vyrovnávají i se svými společenskými komplexy, a dokonce pěstují ve volbě neobvyklých jmen jistou soutěživost v širší rodině či sousedstvu. Zejména v těchto vrstvách obyvatelstva se silně uplatňuje vliv televizních seriálů (volí jména jako *Esmeralda, Mercedes, Cassandra, Pandora, Sean, Cedrik, Diego* apod.).

Národnostní vlivy

Někteří rodiče volbou jména chtějí demonstrovat příslušnost k svému národu a jazyku. U Čechů se to projevuje volbou jmen v českých zemích vžitých, považovaných za česká. Dokládají to i výběrem jmen s typicky českým diakritickým pravopisem (*Štěpán, Jiřina*), jmen oblíbených v minulosti, často i obrozeneckých (*Pravdomil*), objevuje se i zájem o „novotvoření“ (vedle *Hvězdoslava* nově i *Hvězdomil*). Pokud volí jména cizího původu, dávají přednost pravopisně počestěnému tvaru.

Jiní rodiče prosazují „mezinárodnost“ jména i s použitím jeho cizího pravopisu. Je-li jeden z rodičů cizinec, zpravidla prosazuje volbu jména ze svého národa, jazyka i podle svých pravopisných představ. Žijí tedy dnes v ČR děti nosící jména anglická, skotská, irská, dánská, finská, francouzská, německá i z řady dalších jazyků užívaných v Evropě i jinde. Podle přání nečeského rodiče tak u nás byla zapsána anglická ženská jména *Tara, Joy*, ukrajinská *Oksana*, japonská *Eimi*, španělská *Guadalpur*, dagestánská *Gulžanat*, gruzínská *Ketevan*, z mužských jmen bretoňský *Trevor*, holandský *Raven*, irský *Finbar*, skotský *Rhianon*, portugalský *Afre* a desítky dalších. Mnohé tzv. smíšené rodičovské dvojice dnes volí pro své děti dvě různorodá jména, přičemž jedno pochází z jazyka nečeského rodiče, druhé je v Česku obvyklé. Vznikají tak např. dvojice jmen jako *Anna Arya, Jana Sydney, Ayla Zuzana, Karim Martin, Roman Takeo* apod. Vietnamci žijící u nás a postupně získávající občanství ČR volí pro své děti jména vietnamská (chlapecké *Ming Long*, dívčí *Ha Anh*), ovšem v smíšeném manželství s občany ČR též jména evropská, a to alespoň jedno ze dvou možných (*Patrik Viet* apod.).

Náboženské vlivy

Tyto stimuly se dnes uplatňují stejně jako před 30 lety specifickým způsobem. U převážné většiny rodičů české národnosti se při volbě jmen projevuje jejich ateistické předvedčení a jména volí bez vztahu k jakémukoliv náboženství (např. ve smyslu uvědomělé volby jména podle konkrétního svatého, podle církevních zvyklostí apod.). Proto se také opět ožívuje zájem o vítání novorozeňat zajišťované úřady. Pokud rodiče zvolí církevní obřad křtu, bývá to většinou kvůli prarodičům, v neposlední řadě i z důvodu jisté slavnostnosti církevního prostředí. Jsme ovšem svědky další skutečnosti. Dochází k ožívování biblických ženských jmen jako *Ester, Rebeka, Ráchel, Ruth, Miriam, Sarah*, která se stávají i jistou evropskou módou. Vyznavači či ctitelé **židovství** zavádějí dále jména jako *Joshua, Sharon, Noemi, Abigail*, v českých zemích dosud neběžná. Pokud někteří občané konvertují k židovství, mění si jména na typicky židovská.

Významný náboženský vliv na volbu jména se uplatňuje v rodičovských dvojicích, v nichž zpravidla otec je muslimem z některé evropské země či jiného kontinentu. Pak je volba muslimského jména pro dítě obvyklá až závazná, a to při respektování dalších cizích rodinných tradic takového otce. Evropské jméno v takových dvojicích dítě dostává nejspíše na pozici druhého spíše než prvního jména. Tak byla v ČR zapsána **islámská** arabská **jména** *Hasan, Samír, Anísa, Záhira*, turecká islámská jména *Aslan, Kurban, Dilara, Sidreta*, albánská *Gudzim, Ardita*, afghánská *Patang, Parvína* a mnoho dalších. Obdobná situace se objevuje i v případech, když otec pochází z nějakého **afrického** státu a prosazuje volbu jména podle tamějších **domorodých** tradic (zapsána byla např. nigerijská jména z kmene Igbo, a to ženská *Adenike, Olufemi*, mužská *Adesola, Mongo*).

Méně se objevují vlivy **budhistické**, taoistické aj. Uplatňují se u různých ctitelů východních učení, vyznavačů jógy a v neposlední řadě jako výsledek cest po východoasijských krajích. Jména vyplývající z těchto učení – nejčastěji mají základ ze sánkrty – jsou pak volena jednak pro děti, jednak si je někteří naši občané volí pro zápis druhého jména, popř. si je vybírají pro změnu svého evropského jména. Tak byla např. zvolena indická mužská jména *Miruk, Atma, Kambu*, ženská jména *Sávitrí, Madhuri, Sandip* aj. Lze sem přiřadit i tibetská jména jako (ženská) *Pema Ješe*, mongolská *Olzvoj, Mjagmar, Ojuncceeg* (jsou obourodá) a další, která k nám někdy přinášejí z Thajska, Japonska i odjinud manželky Čechů, kteří si je přivážejí z cest.

Dobová společenská obliba

Tento jev ovlivňující volbu jmen v 2. polovině 20. století má i dnes v Česku zastoupení asi v 9 % volených jmen. Velkou roli tu sehrávají známé a významné osobnosti ze života společenského, veřejného, z kultury i sportu. Cizí, zvláště americká kultura podněcuje rodiče k volbě jmen podle známých herců a hereček či zpěváků a zpěvaček. Z těchto podnětů vznikl zápis jmen mužských jako *Kean, Kevin* (Costner), *Sean*, ženských jako *Pamela, Demi, Madonna, Kylie* apod. Motivem k volbě jmen se stávají i jména sportovců, např. automobilových závodníků jako *Damon* (Hill) apod., hokejistů jako *Dominik* (Hašek), který je dokládán i v USA.

Jiným typem dobové módní obliby je již delší čas trvající současná celoevropsky rozšířená móda obdivu k dávným Keltům a snaha o volbu jmen původem keltských či na ně navazujících, tj. jmen irských aj. Z uvedených důvodů jsou volena jména jako *Alan, Brian, Ronan, Jennifer, Moira, Erin* (symbol Irska).

K dobové oblíbě je možno přiřadit i skutečnost, že se podle oblíbených a „osvědčených“ jmen volí jména i pro novorozence. Tím je dán statistický fakt, že se v ČR **pořádí nejoblíbenějších** jmen zapisovaných novorozencům příliš nemění. Např. v posledních devíti letech je na prvním místě v pořadí **mužských** jmen stále *Jan*. V první desítce se v r. 2007 dále objevují stálíci jako *Jakub, Tomáš, Adam, Ondřej, Lukáš, Matěj, Filip, Vojtěch, David*. Před dvaceti lety byli v první desítce i *Martin, Petr a Jiří*, kteří „klesli“ do první dvacítky. Regionální rozdíly jsou nepatrné. Na 3. místě se v r. 2005 objevil v Královéhradeckém kraji *Dominik*, v témže roce na 5. místě v Olomouckém kraji *Patrik*, na 4. místě v Plzeňském kraji byl *Pavel*, 4. místo obsadil v Libereckém a Karlovarském kraji *Jiří*, kteří se dokládají v r. 2007 v první dvacítkě.

V první desítce **ženských** jmen se zaznamenává v r. 2007 *Tereza* (již 9 let), za ní *Karolína, Natálie, Anna, Eliška, Adéla, Kateřina, Lucie, Kristýna, Nikola*. Domnívám se, že k vzestupu Natálie mohl přispět vzor Haliny Pawlowské, která ve svých televizních pořadech často mluvila o dceři *Natálii*, k oblíbě *Adély* i televizně známá Adéla Gondíková. Jisté regionální rozdíly jsou i u ženských jmen. Z celorepublikového pořadí se vymyká např. *Michaela*, která obsadila v r. 2006 ve Zlínském kraji 4. místo, dále *Barbora*, jež byla v Karlovarském kraji r. 2005 na 1. místě, a *Klára*, v Karlovarském kraji a na Vysočině v r. 2005 na 3. místě. Překvapením roku se stala v r. 2006 *Nela*, která obsadila 3. a 4. místo v Pardubickém a Karlovarském kraji (domnívám se, že se tu uplatnil vzor A. Gondíkové, která tehdy pro dceru zvolila právě jméno *Nela*).

Individuální podněty

Motivem volby jména pro dítě se v návaznosti na 20. století i v 21. století tradičně stávají též nejrůznější individuální podněty. Bývají to různé záliby (milovníci divadla i dnes volí jméno *Kajetán* podle J. K. Tyla), vzpomínky na památné či hezké místo, kde např. prožili dovolenou (*Jadranka, Sven*), často se pojmenovává podle spolupracovníků a přátel či jejich dětí, a to nejen českých, ale často i cizinců (holandské jméno *Jinke* podle dcery holandských přátel; podle jihoamerického přítele občanka ČR pojmenovala svého syna angloamerickým jménem *Darwin*). Často bývá jméno voleno podle motivace získané z cest po cizině, a to i dalekých. Mnohdy k jejich volbě přispějí i tamější domorodci, jejich přání, někdy též i jakési věštby (chlapec bude šťastný, bude-li se jmenovat „vít“ – zvoleno jméno *Nodin* z jazyka severoamerických indiánů), jiní rodiče pod vlivem dojmů z cest po Indii vybrali synovi indické jméno *Páda Kamala*, cesty po Japonsku vedly otce k volbě japonských ženských jmen *Jaya Yoko* (anglický přepis) pro jeho českou dceru.

Závěrem lze konstatovat, že proměny společenské situace, ke kterým došlo koncem 20. století na poli národním i mezinárodním, potvrdily úzkou propojenost fungování (rodných) jmen s dobovou společenskou situací i v 21. století. Ze srovnání motivací uplatňujících se při volbě jmen koncem 20. století a v současnosti vyplývá, že jazykové i mimojazykové podněty, k nimž patří rodinné zvyklosti, dobová společenská obliba, vzdělání a sociální postavení rodičů i individuální stimuly, jsou jevy stabilizované, vedle nichž se dnes výrazněji uplatňují vlivy cizí a náboženské. Repertoár užívaných jmen se stále rozšiřuje, a to zejména přílivem nových cizích jmen. Nové zákonné úpravy umožňují zápis dvou oficiálních, základních podob jmen. K nejužívanějším jménům v Česku tradičně patří jména v českém prostředí obvyklá a vžitá.

LITERATURA

CIEŚLIKOWA, A. – RZETELSKA-FELESZKO, E., eds.

2002 *Słowiańska onomastyka. Antroponimia I, III*. Warszawa – Kraków: Towarzystwo naukowe Warszawskie.

GERRITZEN, D.

2006 Naming Children in the Globalizing World. *Acta onomastica*, 47, s. 177–183.

KNAPPOVÁ, M.

1989 *Rodné jméno v jazyce a společnosti*. Praha: Academia.

KNAPPOVÁ, M.

1995 Proměny českého systému rodných jmen. *Acta onomastica*, 36, s. 105–109.

KNAPPOVÁ, M.

1996 Traditionen der Vornamengebung. Motivationen, Vorbilder, Moden: Slawisch. In *Namenforschung = Name Studies = Les noms propres*. Berlin – New York: Walter de Gruyter, s. 1214–1218.

KNAPPOVÁ, M.

1997 Osobní jméno jako fenomén sociolingvistický. *Český jazyk a literatura*, 47, č. 3–4, s. 52–59.

KNAPPOVÁ, M.

2000 Společenské proměny a volba rodných jmen v Česku. In KRŠKO, J. – MAJTÁN, M. (eds.) *Vlastné mená v jazyku a spoločnosti. 14. slovenská onomastická konferencia, Banská Bystrica 6.–8. júla 2000. Zborník referátov*. Bratislava – Banská Bystrica: Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV, s. 171–176.

KNAPPOVÁ, M.

2000 K proměnám systému hypokoristik. In OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ, L. – ŠRÁMEK, R. – HARVALÍK, M. (eds.) *Onomastické práce*, 4, Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, s. 209–215.

KNAPPOVÁ, M.

2006 *Jak se bude vaše dítě jmenovat?* Praha: Academia.

NEJČASTĚJŠÍ DĚTSKÁ JMÉNA V ČESKÉ REPUBLICE 1999–2007

2008 Praha: Český statistický úřad.

PRAVIDLA ČESKÉHO PRAVOPISU

1993 Praha: Academia.

First Names in the Czech Republic in the 21st century

One or two official standard forms of Czech or foreign names may be chosen for naming a child in Czech Republic. Although the repertory of names is continuously extended especially by borrowing foreign names, the names common and established in the Czech language remain to be used most frequently. The typical motives for the choice of names are traditionally formed by the family tradition, by the influence of social position of parents, as well as by their individual impulses and by the contemporary social popularity of names. Besides these traditional influences, foreign and religious impacts become to be established.